

شیرین تر از عسل

گزیده‌ای از قصه‌های عامیانه ایرانی

دفتر پنجم

مرزبان‌نامه

مجید جلا

نشر گل‌آذین

تأسیس ۱۳۷۷

شیرین تر از عسل (دفتر پنجم)

گزیده‌ای از قصه‌های عامیانه ایران (مرزبان‌نامه)

نویسنده: مجید جلالی، ۱۳۵۵ - اقتباس از کتابخانه

تهران: گل آذین، ۱۳۹۸. ۸۸ صفحه؛ مصور، رقعی

شابک: 978-622-99396-8-0

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

داستان‌های کوتاه فارسی - قرن ۱۴

عنوان اصلی: سعدالدین وراوینی، قرن ۷ ق. مرزبان‌نامه - اقتباس‌ها

Sa'dal-Din Alvaravini, 13th century, Marzban nameh-Adaptaions

Short stories, Persian - 20th century

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۸ ش ۹ ۳۱۵ / ل ۸۰۰۳ PIR

رده‌بندی دیویی: ۶۲ / ۳ فا ۸

شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۰۰۱۲۴

ناشر گل آذین

شیرین تر از عسل (دختر پنجم)
گزیده‌ای از قصه‌های عامیانه ایران (مربیان‌نامه)
نویسنده: مجید جلالی

چاپ اول: ۱۳۹۸
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

لیتوگرافی و چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

شابک: 978-622-99396-8-0

E-mail: GOL_AZIN@YAHOO.COM

WWW.GOLAZINPUB.COM

 golazinpub

تهران، خیابان انقلاب، خیابان لبافی‌نژاد، پلاک ۱۴۶، واحد ۴

تلفکس: ۷ - ۶۶۹۷۰۸۱۶

حق چاپ محفوظ و متعلق به انتشارات گل آذین است. هرگونه اقتباس بدون
مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قابل پیگیری است.

فهرست

۷	پیشانی کتاب
۱۱	شغال خ سوار
۱۷	آهو، موش و عقاب
۲۰	لقمه‌ی لذیذ
۲۲	ماهی و ماهی خوار
۲۵	ماجرای دادمه و داستان
۳۴	زغنی ماهی خوار
۳۶	موش و گربه
۴۱	کلاغ و دخترش
۴۴	روباه مکار و خروس زیرک
۴۸	شتر و شتریان
۵۴	موش تخم‌مرغ دزد
۵۸	راسو و زاغ
۶۰	شتر و شیر پرهیزگار
۷۲	نبرد پادشاه فیل‌ها با سلطان جنگل

پیشانی کتاب

بر سرزمین طبرستان، مازندران کنونی) پادشاهی به نام شروین حکومت می کرد. او از فرزندان کاووس، پسر انوشیروان عادل بود. او پنج پسر داشت که همه شایسته و سزاوار شهریاری بودند.

بعد از گذشت شروین، پسر بزرگش بر تخت نشست و برادران دیگر کمر به اطاعت و فرمانبرداری او بستند. پس از ماهی سه روز، برادران بر او حسادت ورزیدند و طالب پادشاهی شدند. یکی از برادران به نام مرزبان که از همه ی آنها فاضل تر بود و چشم طمع به پادشاهی و ثروت دنیا نداشت، خسته بود، تصمیم گرفت از آن سرزمین مهاجرت کند و در سرزمینی دیگر رحلت اقامت افکند؛ تا پایه های برادری و دوستی بین او و برادرش استوار بماند.

وقتی اشراف و بزرگان شهر از کار او آگاه شدند، از ملک زاده خواستند کتابی بنویسد؛ شامل لطایف، حکمت و پند و اندرز که در زندگی دنیا و تحصیل سعادت آخرت به کار آید. مرزبان پذیرفت و به خدمت پادشاه رفت و قصد و نیت خود را در رفتن و نوشتن کتاب باز گفت.

پادشاه با وزیر خود به مشورت پرداخت. وزیر گفت: «اگر ملک‌زاده برود و خاری از پای دولت بیرون شود نیکوست؛ اما مراد او از ساختن کتاب، آن است که سیرت پادشاه را در پرده‌ی کفایت، به زشتی بیان نماید و مرتبه‌ی خویش در دانش بر جهانیان آشکار کند. پادشاه بفرماید تا هر چه می‌گوید، در حضور من گوید، تا من سرپوش از روی کار او برگیرم و شاه بداند که ملک‌زاده از دانش، کدام پایه دارد.»

بدین ترتیب، حضور پادشاه و ملک‌زاده (مرزبان) و جمعی از بزرگان، گفت‌وگوئی آنان آغاز گردید و هرکدام در اثبات نظر خود و انکار رأی دیگری، به ضرر و تمنا و داستان برای پادشاه حکایتی از زبان حیوانات و انسان‌ها آوردند. جمعی این حکایات و تمثیل‌ها سبب خلق اثری گران‌بها به نام مرزبان‌نامه گردید که در اواخر قرن چهارم هجری به زبان طبری باستان توسط مرزبان بن رستم، به نگارش درآمد که اکنون متن اصلی آن در دست نیست.

در قرن ششم هجری به دنبال جریانات و تحولات ادبی، ادیبان ایران بر این باور شدند که فضل و عربی‌دانی با هم مساوی است؛ به همین سبب آنان کتاب‌های ارزشمندی که به زبان ساده و نثر مرسل به نثر و زبان فنی و ادبی، بازنویسی می‌کردند. البته به اعتقاد ایشان کتابی ارزشمند، بازنویسی داشت که از ارزش‌های معنوی و الایی برخوردار بود. در اواخر قرن ششم و اوایل قرن هفتم، این توفیق دوبار نصیب کتاب مرزبان‌نامه شد. یک بار توسط محمد بن غازی ملطیوی تحت عنوان روضه العقول به نثر فارسی مزین ترجمه شد و بار دیگر توسط سعدالدین وراوینی، چند سال بعد از مترجم نخستین و بدون اطلاع از کار او، کتاب مرزبان‌نامه را به پیروی از اسم اصلی آن با عنوان مرزبان‌نامه ترجمه کرد. البته در این ترجمه، بعضی از حکایات و فصل‌های

اصلی کتاب توسط مرزبان‌نامه حذف شده که خود به این موضوع اشاره کرده است.

از احوال و راویینی اطلاعی در دست نیست و شما از مقدمه و خاتمه این کتاب معلوم می‌شود که او از ملازمان خواجه ربیب‌الدین هارون، وزیر اتابک ازبک بن محمد (۶۰۷-۶۲۲ هـ)، اتابک آذربایجان بود.

این ربیب‌الدین بعد از چیرگی سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه بر اتابک ازبک در کار وزارت کناره گرفت و تا حدود سال ۶۲۴ در قید حیات بود. وی مردی فضل و دانش‌دوست بود که کتابخانه‌ی معتبری در تبریز ایجاد کرده بود و روایتی از مرزبان‌نامه به او تقدیم کرده بود.

بعضی محل تولد و راویینی را در «وراوی» شهرکی در یک منزلی «اھر» دانسته‌اند.

وراویینی در ترجمه‌ی مرزبان‌نامه به پارسی دری آراسته (نثر مصنوع و مزین)، پیرو نصرالله منشی مترجم کتاب کیله و دمنه بوده است و اثر خود را به آرایه‌های لفظی مانند: سجع، جناس، موازنه و آرایه‌های معنایی مانند: تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه، آراسته است. کاربرد حیات عربی فراوان و استفاده از آیات، احادیث، ضرب‌المثل و اشعار فارسی و عربی در مباحث کلام، از دیگر خصوصیات سبکی کتاب مرزبان‌نامه‌ی وراویینی است.

این کتاب در نه باب، به همراه یک مقدمه و یک خاتمه به شیوه‌ی داستان‌پردازی رایج در ایران و هند به نگارش درآمده است. در این شیوه از داستان‌نویسی، پند و اندرز و انتقاد از زبان حیوانات و گیاهان و یا حکایاتی از زبان شاهان و بزرگان مطرح می‌گردد. حکایات مرزبان‌نامه شامل اطلاعات بسیار گرانبهایی در مورد اخلاق، اعتقادات، باورها و ارزش‌های مردم ایران است.

و البته کتاب مرزبان‌نامه یکی از متون ادبی مهم پارسی است به‌طوری که در سطوح بالایی دانشگاهی زبان و ادبیات فارسی تدریس می‌شود. این کتاب در چند دهه‌ی کنونی بارها به شکل و شیوه‌های متفاوتی توسط اساتید و دوستان دانش‌پرور، نگارش یافته است و هرکس به سبک و قلم خود سعی کرده است شمه‌ای از این گلستان هر راز و رمز و جذاب را برای مخاطبین خود بیان کند. از آنجا که خواندن کتاب مرزبان‌نامه برای دانش‌آموزان و عموم مردم بسیار سخت و مشکل است. نگارنده بر آن شد که این داستان‌های شیرین و خواندنی را به زبانی ساده‌تر بازنویسی نماید. امید است این تلاش موجب نزدیکی هرچه بیشتر مردم عزیزمان با ذخایر و گنجینه‌های ادبیات دلاویز فارسی گردد.

من الله توفیق

معجد جلالی